

նայ եւ դրա հետ կորստի մասնունին հասկացող մարդկանցից ըստ ամենայնի օգտակար վկայուած ու ճանաչուած այդ հրատարակութիւնները⁽¹⁾ : Օգնեցէ՛ք բաժանորդագրութեամբ որքան կարող էք : աւրեկան դինը երկու թերթի 10 բուբ. բազմաթիւ ճոխ ընծայարկերոյ յաւելուածներով, պրէմիաներով եւ Եւրոպայում պատրաստուած ընտիր պատկերներով, միասին : Թողէք « գնա մեռիր, արի սիրեմ »ը . ցոյց տուէք վերջապէս, որ միայն փառաւոր թաղել չը դիտէք, այլ եւ գնահատել, ըստ արժանւոյն, ձեր գործիչներին նոյն իսկ կենդանութեան ժամանակ . . . Ասա պարէզը բաց է օգնելու նեղութեան մէջ այդ մարդուն, որը կեանքը յետ է գրել գրական գործի վարդապետն եւ բարգաւաճման :

Գր. ԲԱԼԱՍԱՆԵԱՆ

ԲԱԳՐԵԻԱՆԴԻ Ս. ՅՈՒՀԱՆՆՈՒ ՎԱՆՔԻՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

(Նամակ նմրագրութեան)

Մեծարգո՛յ պ. Կ. Յ. Բասմաջեան ,

Իմ խոստման համաձայն կ'ուղարկեմ ձեզ Բագրեւանդի Իւշ-Քիլիսէ վանքի « շրջապատ արձանագրութիւն »ը, զոր ընդօրինակած եմ 1893ի սկիզբներուն, հետեւեալ կերպով .

Վանահայր սրբազանի (Տ. Յովհ. Եպս.) հրամանով երբ վանքի զըրփերը եւ ձեռագրերը կարգի կը դնէի, ձեռքս ինկաւ ձեռագիր, որչափ կը յիշեմ, Քառագործ մը, որ կը թւէր Ժն. կամ ԺԶ. րդ դարու դրածք : Ինչպէս ամէն ձեռագիր, Նոյնպէս եւ սա աչքէ անցուցած ատեն գտայ մէջտեղը, բաց երեսի մը վրայ, եկեղեցւոյ « շրջապատ արձանագրութիւն »ը գրուած, դուցէ այն մաքով, որ աղատ պահուի այս թանկագին հնութիւնը ապագայի աւերումներէն : Զգուշութեամբ ընդօրինակեցի, եւ բաղդասելով իսկականի հետ՝ մեծ ուրախութեամբ յար եւ նման գտայ այն տեղերուն, որոնք պէտ ջնջուած չէին : Այս նմանութիւնը վստահացուց զիս ջնջուածներու մասին ալ : Այս պատճառով իսկական օրինակը գտած բլլալու ուրախութեամբ պահեցի եւ յետոյ բազմաթիւ Շահաթիւնեանի եւ « Այրարատ »ի հետ, որոնք բաւական տար-

(1) Նմրագիրը աւելի լայն իրաւունք է ձեռք բերել 1904 թւից նոր եւ չառ ընդարձակուած ծրագրով հրատարակելու : Հրատարակուած են գրական լաւ ոյժեր : Աշխատակցում են Ս. Մանդինեանց, Շիրվանդազէ, Վ. Փափաղեան, Արարկետ, Ե. Շահազիզ, Կ. Մելիք-Շահնազարեան, Յար. Թումանեան եւ ուրիշներ :

բերութիւնն ունեցան, ինչպէս Դուք եւս կը տեսնէք: Այս երեք ընթերցողածնները դնելէ առաջ՝ աւելորդ չէ յայտնել, որ այս արձանագրութիւնը կանուխ ժամանակներէն սկսած կը կոչուի՝ « շրջապատ արձանագրութիւն »: Որովհետեւ կ'սկսի հիւսիսային դրան քովէն, արտաքուստ, միատող, կէս մարդաչափ բարձրութեամբ, 1/4 կանգուն երկայնութիւնն ունեցող խոշոր տառերով, կ'անցնի արեւմտեան հարաւային, արեւելեան պատերու վրայով եւ կը հասնի մինչեւ հիւսիսային դրան քովերը: Շատ տեղերը արդէն մաշած եւ փոքրուած են այնպէս որ դժուար է ամբողջութեամբ կարդալ: Այս պատճառով սխալանքի ինկած են Շահխաթունեանը եւ ուրիշներ:

Ահաւասիկ երեք ընթերցողածներն ալ .

Այրարատին

Շահխաթունեանին

Մերը

ՁԳ. քսան եւ մի ասւոյն

Թիւ հայոց ՁԳ. քսան եւ մի ամսոյն

'ի ՁԳ. Թիւ գրել շրջապատ արձանագրութի վանուց յոհնուկրպի իւչ քիւիսայ վրաձայնելոյ (երեւի ընդօրինակողի տուաջաքան)

աստուածապահ Նրակղի Թագաւորի, հրոտից ամսոյն որ աւր երեսուն էր . նս . . . հայր . . . վանից երեց հաճոյիւքն Կստուծոյ հիմնարկի սուրբ եկեղեցւոյս . եւ (յերեսնե)րորդ ամի նոյն Նրակղի Թագաւորի յամսեանն նաւասարդի . . . ութ եղեւ կատարումն նոյն գործոյս տեղւոյս չեն . . . կամաւ ամենայն իրաւք վարդապետութեամբ Իսրայէլի Գոռ աղեցւոյ :

աստուածապահ Նրակղի Թագաւորի հրոտից ամսոյ վեց, եւ վեց հարիւր երեսուն եւ չորս ամի Տեառն, վերստին տեղիքն խորանաց երից հաճոյիւքն Աստուծոյ հիմնարկին . եւ ի քսան եւ վեց ամի նոյն Նրակղի Թագաւորի յամսեանն նաւասարդի քսան եւ ութ եղեւ կատարումն նոյն գործոյս տեղւոյս սա չէն եկաւ ամենայն իրաւք վարդապետութեամբ Իսրայէլի Գոռ աղեցւոյ :

քսան եւ մի ամսոյն ածապահ երակղի Թագաւորի, հրոտից ամսոյ էր երեսուն, էր եւ վեց հարիւր . . . ամի տոն վերստին տեղիք խորանաց երից հաճոյիւքն այ հիմնարկի սրբոյ եկեղեցւոյս . եւ 'ի քսան եւ ութ ամի նոյն երակղի Թագաւորի յամսեանն նաւասարդի քսան եւ ութ եղեւ կատարումն նոյն գործոյս տեղւոյ, սա չէն եկաւ ամ իրաւք վրդապետութեամբ Իսրայէլի գոռաղջեցւոյ

Համեմատութենէն կ'երևի որ Շահաթունեանինը աւելի մօտ է իսկականին, քան միւսը որմէ առած է Ալիշան. թէ եւ ա'յն ալ զերծ չէ սխալներէ: Մինչ մերը եւ Ալիշանինը « քսան եւ մի ամոյն » (միւսը « ամոյն ») են, Շահաթունեանինը « ամոյն » է: Ալիշանինը եւ մերը « հրտաից ամոյն երեսուն » կը դնեն, իսկ Շահաթունեանինը « վեց »: Այնուհետեւ Ալիշանի օրինակը կը շփոթուի, « Ես . . . հայր . . . վանից երեց » (երէց) եւն:

Շահաթունեանը կ'աւելցնէ « երեսուն եւ չորս ամի » ինչ որ երկուքս ալ չունինք: Ասոր մէջ կը պակսի « սուրբ (կամ « սրբոյ ») եկեղեցոյ »:

Մինչ Ալիշան ենթադրութեամբ հաւանականութեան մօտ « (յերեսուն) յորդ ամի » կը գրէ, Շահաթունեանը « ի քսան եւ վեց ամի » կը գնէ, եւ մերը « ի քսան եւ ութ ամի »: Միւս տարբերութիւնները արդէն յայտնի են եւ գրեթէ աննշան, բացի վարդեաթի բնականագրի անուանէն, որ Ալիշանի օրինակին մէջ « Գոռաղեցի » է ըսուած, Շահաթունեանի մէջ « Գոռաղջեցի », իսկ մերինին մէջ « Գուսաղջեցի »:

Այս յայտնութիւնը « Բանասէր »ի միջոցաւ Յարգոյ բանասէրներու առջեւ դնելով՝ կարծեմ կ'ուղղուի այն սխալը, որ մինչեւ հիմայ այդ վանքի նորոգութեան ժամանակի մէջ մտած՝ այլ եւ այլ ենթադրութիւններու եւ սխալներու տեղիք կուտար:

Մնամ խորին յարգանքս եւ բարեւներով.

ԳՐԻԳՈՐ ՔԻՆՅ, ՆԺԴԵՀԵԱՆՑ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԻՔԸՆՑ Ե ՏԱՐԻՈՅ

ԲԱՆԱՍԷՐԻ

ԱԶԳԱՊԵՏԵԱՆ (Յ.). — Առաջնորդական խնդիրը Թրքահայոց մէջ. 161.

— Առաջարկութիւնս. 345:

ԱԼԱՏԻՆ (Հրանա). — Գրականութիւն-թատրոն. 216:

ԱՃԱՌԵԱՆ (Հրաչեայ Յ.). — Մծբնայ ս. Յակոբ Մասիսի Գրքերուն մէջ. 61. — Ձեռագրական տարբերութիւններ Փառտոսի մէջ. 183:

ԲԱԴՐՈՒՊԱՆԵԱՆ (Ղուկաս). — Կող-կող-ի-մ եւ Կող-ը բառերը. 117:

ԲԱԼԱՍԱՆԵԱՆ (Գրիգոր). — Իւրիյ Վեսելովսկի. 89, 179. — Վահան Միրաքեան եւ նրա « Լալուարի որսը ». 295. — Գրական մի կենդանի նախատակ. 371. digitised by A.R.A.R.®